

ASPECTE SOCIO-DEMOGRAFICE PRIVIND TRANSFUGII ROMÂNII ARESTAȚI DE GRĂNICERII MAGHIARI ÎN ANUL 1987

Roland OLAH*

SOCIO-DEMOGRAPHIC ASPECTS REGARDING THE ROMANIAN TRANSFUGS ARISING FROM THE HUNGARIAN BORDERS IN 1987

Abstract

In the 1970s, Romania is undergoing a series of domestic and international crises which will seriously affect the economic situation from the 1980's and will contribute to the fall of the Nicolae Ceausescu's regime. This economic crisis will increase the phenomenon of illegal cross-border. Annually, several thousand romanians left Romania illegally in hope of a decent living in a western country. The romanians left the country using two main routes, the Hungarian and Yugoslav routes. Year 1987 is the beginning of a wave of refugees, which will end the end of 1989.

Keywords: refugees, border, Romania, Hungary, crisis, the 80's.

În anii `70, societatea românească este marcată de o serie de crize care vor cauza declinul economic și social al țării. Printre crizele interne putem enumera secetele succesive din anii `70, inundațiile din 1970 și 1975, cutremurul din martie 1977, calamități naturale ce au avut efecte socio-economice însemnate asupra economiei românești. De asemenea, „cutremurul oamenilor”¹, mișcările de disidență inițiate de Paul Goma și Vlad Georgescu, greva minerilor din Valea Jiului și defectarea lui Ion Mihai Pacepa sunt cauze de ordin social, dar cu efecte economice și politice însemnate pentru regimul Ceaușescu. Crizele internaționale ale petrolului, dar și renunțarea unilaterală din partea Statelor Unite ale Americii la convertibilitatea deplină a dolarului american în aur au afectat sistemul de credite internațional, valoarea dobânzilor a crescut semnificativ.

La începutul anilor `80, România se împrumută de la bănci comerciale pentru reeșalonarea creditelor la dobânzi, care în unele cazuri ajungeau la 20%². În urma unor negocieri eșuate cu Fondul Monetar Internațional, Nicolae Ceaușescu va decide plata anticipată a datoriei, ultima rată se va plăti în martie 1989, această măsură va adânci situația economică a României, creând o stare explozivă în societate, deoarece ca efect va avea decretarea unor măsuri privind limitarea alimentării populației cu bunuri de larg consum, prin introducerea *alimentației raționale și al programului științific al alimentației*. Această măsură va conduce la o criză alimentară severă, o penurie alimentară și la tensiuni sociale acute.

Raționalizarea alimentelor de bază se extinde și asupra energiei electrice și termice, care în prima fază va fi limitată, iar ulterior raționalizată. Situația privind lipsa alimentelor

* drd., Universitatea din Oradea, rolandd.olah@gmail.com.

¹ Paul Goma, *Culoarea curcubeului `77 (Cutremurul oamenilor)*. Cod „bărbosul”, Editura Eagle Publishing House, București, 2010.

² Ilarion Țiu, *Negocierile și derularea acordurilor de împrumut cu Fondul Monetar Internațional și Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare în perioada 1965-1989*, Institutul de Economie Mondială, București, 2015, pp. 73-74.

de bază și aprovizarea alimentarelor este descrisă de Corhan Petrică, un sucevean venit în București „... Prin București nu mai este nimic, dar nimic, nimic. Am plecat la ora 5.30 la pâine și am stat până la 10 și nu am luat pentru că s-a terminat. M-am dus la restaurant și am luat chifle... Asta-i viața prin București. Mai bine te spânzuri de viu. Nu-i viață de trăit.”³

Situația economică tot mai apăsătoare va avea efecte negative asupra societății românești, în special a celei urbane. Astfel, din dorința de a preveni orice mișcare socială, conducerea statutului restrângea tot mai mult drepturile cetățenești și creștea controlul asupra societății. Aparatul represiv al statului socialist, *Securitatea*, putea să fie prezent peste tot în spațiul urban, ori cel de lângă tine putea fi informator, ori membrii familiei, vecinii, colegii de la locul de muncă, dar mai exista posibilitatea să fie ascultați de ofițerii Securității. În încercarea statului de a controla viața socială, oamenii considerau că „ajunsesse un calvar, frica de a trăi în comunism”⁴. Brutalitatea prin care statul intervenea pentru rezolvarea oricărei forme de disidență și dorința autorităților de a controla toate segmentele societății l-a făcut pe *International Helsinki Federation for Human Rights* să menționeze în raportul din anul 1988 că România este cea mai represivă țară dintre țările unde federația este prezentă⁵.

Scăderea semnificativă a calității vieții în comparație cu celelalte țări socialiste, coroborată cu restrângerea continuă a drepturilor, dar și cu nerespectarea lor, intervenția și dorința statului de a planifica inclusiv viața privată a cetățenilor a împins mii de români să înfrunte necunoscutul și chiar moartea pentru a pleca din țară.

Migrația legală a fost interzisă în perioada comunistă, doar în unele cazuri se permitea părăsirea legală a României și doar după un proces complex, ce presupunea verificarea prealabilă de către organele de Securitate. Prin urmare, cetățenii români recurg la *trecerea frauduloasă a granițelor*.

Codul Penal din iunie 1968 prin articolul 245 încadra trecerea frauduloasă a granițelor în rândul crimelor *împotriva siguranței statului*, prin urmare era pedepsită cu închisoare de la 6 luni la 3 ani. Astfel, autoritățile juridice nu incriminau doar trecerea ilegală a granițelor, ci și tentativa, ce era definită drept „*procurarea de mijloace ori instrumente sau luarea de măsuri, dacă rezultă în mod neîndoios că făptuitorul urmărește să treacă fraudulos frontiera*”⁶.

Așadar, pe cetățenii români prinși de grănicerii români, dar și pe cei predați de autoritățile maghiare sau iugoslave îi așteptau în țară ani grei de închisoare, însă înainte să ajungă în fața unui complet de judecată, *frontieriștii* erau nevoiți să suporte atrocitățile grănicerilor români.

Bătăile, schingiuirile și alte metode de tortură erau la ordinea zilei în posturile grănicerești. Pentru această activitate, grănicerii erau „recompensați” de autorități cu premii, concedii și permisiile speciale. Johann Steiner și Doina Magheți descriu activitatea grănicerilor recompensată de autorități: „*aceștia foloseau pistolul-mitralieră, patul armei, bastoanele, sârma ghimpată... Mulți dintre cei prinși nu supraviețuiau. Unii au rămas infirmi pe viață... Grănicerii foloseau și câini de pază foarte bine dresați. Aceștia urmăreau orice gest și atacau tot ce mișcă*”⁷.

Subiectul *trecerii frauduloase a granițelor* este puțin cercetat în istoriografia română. În volumul „*Mormintele tac. Relatări de la cea mai sângeroasă graniță a Europei*” editat de Johann Steiner și Doina Magheți este publicată singura statistică oficială română privind numărul celor care au trecut granița de vest în mod fraudulos. Astfel, Doina Magheți a obținut din partea serviciului de presă al Poliției de Frontieră Timiș date privind numărul

³ Liviu Țăranu, *Pe luna decembrie nu mi-am făcut planul... Români în „epoca de aur”. Corespondență din anii 80*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2012, p. 264.

⁴ Corneliu Dragomir, *Rememorări ale vieții cotidiene din timpul comunismului într-un oraș provincial. Studiu de caz: Drobeta Turnu Severin*, Editura Lumen, Iași, 2009, p. 42.

⁵ ***, *Annual report of activities – 1988*, International Helsinki Federation for Human Rights, Viena, 1989.

⁶ *Cod Penal din 21 iunie 1968, Buletinul Oficial nr. 79 - 79 bis din 21 iunie 1968*, www.legislatie.just.ro, accesat în 15 septembrie 2017.

⁷ Johann Steiner, Doina Magheți, *Mormintele tac. Relatări de la cea mai sângeroasă graniță a Europei*, Editura Polirom, Iași, 2009, p. 27.

celor care au încercat să fugă peste granița de vest (româno-maghiară și româno-iugoslavă). Conform datelor primite, în perioada 1 septembrie 1980 și 30 septembrie 1989 au încercat să fugă din România peste 16.000 de români, din care au reușit abia 4.000. Chiar dacă sunt cifre oficiale, acestea nu sunt reale, deoarece grănicerii români au falsificat datele pentru a nu avea probleme din partea puterii centrale⁸.

Cifrele statului român sunt contrazise de datele oferite de Biroul Federal de Statistică, unde au fost înregistrați 8.287 de germani din România sosiți ilegal în Republica Federală Germană doar în anul 1989. De asemenea, în anul respectiv au mai fost înregistrați în RFG 15.100 emigranți germani sosiți legal. Cotidianul *Frankfurter Allgemeine Zeitung* scria în numărul din 20 decembrie 1988 că în anul respectiv 12.500 de cetățeni români, în special români de naționalitate maghiară, au primit dreptul de ședere temporară în Ungaria⁹. În anul 1989 au fost înregistrați în Ungaria, conform jurnalistei Brîndușa Armanca, 27.000 de cetățeni români¹⁰.

Istoriografia maghiară prezintă date privind „peste 1.000 de cetățeni români”¹¹ care au trecut ilegal granița lunar, începând cu luna martie 1988. În martie 1989, au fost înregistrați în Ungaria peste 13.000 de cetățeni români cu statut de *refugiat*. Din toți cei care s-au refugiat pe teritoriul statului maghiar în perioada ianuarie 1988 – aprilie 1990, 99% au venit din România, iar restul de 1% în special din Cehoslovacia și Uniunea Sovietică¹².

Din punct de vedere *metodologic*, cercetarea noastră este una empirică și presupune prelucrarea cantitativă a informațiilor colectate. Datele și informațiile sunt culese din surse documentare primare și se bazează pe 188 de „rapoarte zilnice”¹³ întocmite de Poliția de Frontieră Maghiară în perioada supusă analizei. Arhiva documentară se află în fondul Ministerului Afacerilor Interne la Arhivele Naționale ale Ungariei.

Aceste rapoarte cuprind, cu mici variații, următoarele informații geografice și socio-demografice relevante studiului nostru: data și locația unde a fost prins, distanța de graniță, nume și prenume, anul nașterii, numele mamei, profesia, cetățenia, localitatea de domiciliu, scopul și destinația trecerii frauduloase, modul în care a trecut granița și, în cele din urmă, dacă au fost predați autorităților române, data și locația predării. Deoarece rapoartele menționează doar cetățenia, nu și naționalitatea, am încercat să stabilim noi etnia cetățenilor români arestați de autoritățile maghiare pentru trecerea ilegală a graniței. Astfel, am stabilit trei categorii de etnii - română, maghiară și germană - pe baza numelui, numelui mamei și localității de domiciliu. Prelucrarea informațiilor colectate s-a realizat cu programul Microsoft Excel 2016.

În perioada supusă analizei noastre, anul 1987, au fost arestați de către grănicerii maghiari în drumul lor către o viață liberă **883 de cetățeni români**. Accentuarea crizei economice, coroborată cu scăderea nivelului de trai, a contribuit la creșterea valului migraționist, prin urmare putem presupune că în anii următori, '88-'89, aceste valori sunt semnificativ mai ridicate.

Tabel I. Distribuția lunară și trimestrială a cetățenilor arestați pe teritoriul Ungariei

1987	Ian.	Feb.	Mar.	Apr.	Mai	Iun.	Iul.	Aug.	Sept.	Oct.	Noi.	Dec.	Total
	22	19	39	89	41	66	85	185	102	106	60	69	883
	80			196			372			235			

⁸ *Ibidem*, p. 21.

⁹ *Ibidem*, p. 14.

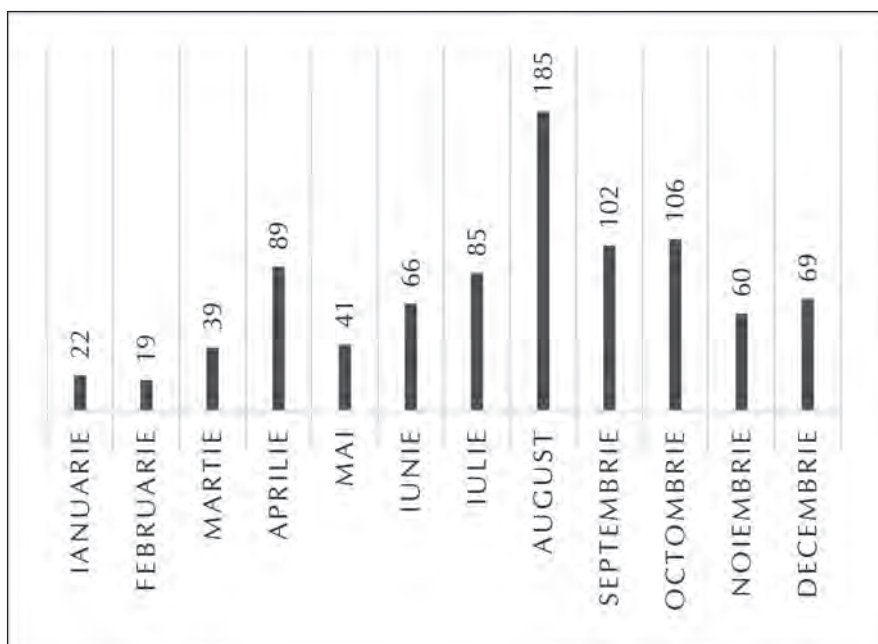
¹⁰ Brîndușa Armanca, *Frontieriștii. Istoria recentă în mass-media*. Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Curtea Veche, București, 2011, p. 18.

¹¹ Sik Endre, *Erdélyi menekültek Magyarországon (Refugiații transilvăneni în Ungaria)* în Társadalmi riport, TÁRKI, Budapesta 1996, pp. 516-519.

¹² *Ibidem*.

¹³ Magyar Nemzeti Levéltár, *Határórség Országos Parancsnokság*, XIX-B-10, 1987, I/3.

După cum rezultă din distribuția transfugilor pe luni, cele mai mari valori le regăsim în lunile de vară. În al treilea trimestru au fost prinși 42,13% din numărul total de frontieriști. Condițiile meteorologice au influențat fenomenul trecerii frauduloase, având un rol important în coordonarea geografică și orientarea în spațiu a celor care au trecut granița peste fâșia verde.

Grafic I. Distribuția frontieriștilor arestați pe luni în anul 1987

Condițiile meteorologice favorabile au avantajat trecerea peste fâșia verde, săpată fin și greblată, dar și deplasarea fugarilor în apropierea unor canale de irigații, zona mlăștinoasă sau râuri. De multe ori, fugarii se orientau după localitățile iluminate. O localitate iluminată în zare era un semn că libertatea mult visată este aproape¹⁴. Valori reduse se înregistrează în lunile de iarnă. Lunile ianuarie și februarie înregistrează cele mai scăzute valori pentru fugarii prinși de autorități, în timp ce numărul fugarilor este mai mare în a doua parte a lunii decembrie, când se încearcă specularea sfârșitului de an și a sărbătorilor.

Condițiile meteorologice optime au importanță deosebită pentru frontieriști, iar dacă în anii 1980-1986 optau în mare parte pentru trecerea granițelor în intervalele orare 00.00-05.59 și 18.00-23.59, în anul 1987 valorile sunt aproximativ egale, chiar mai scăzute în prima parte a zilei. În timpul nopții, riscul de a fi observat și prins de grăniceri era mai redus, dar era îngreunată deplasarea și orientarea în zona de graniță. Părăsirea zonei de graniță era primordială pentru frontieriști, deoarece grănicerii maghiari păzeau zona de graniță și nu granița propriu-zisă.

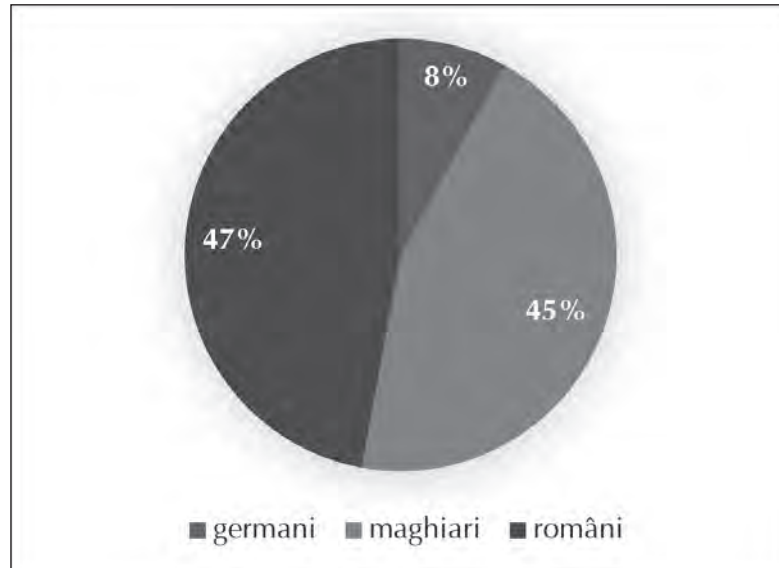
Tabel II. Intervalul orar când au fost arestați cetățenii români pentru trecerea ilegală

00.00-05.59	06.00-11.59	12.00-17.59	18.00-23.59
175	252	235	221
19,8%	28,5%	26,6%	25,1%

În perioada anilor `80, populația României era alcătuită preponderent din cetățeni de naționalitate română, în procent de 89%. Totuși, numărul aproximativ al fugarilor de etnie română reprezintă doar 47,11%. În perioada supusă analizei noastre, au fost arestați 416 români, 396 maghiari și 71 de germani. Procentul populației totale, raportat la distribuția

¹⁴ Brîndușa Armanca, *op.cit.*, p. 124.

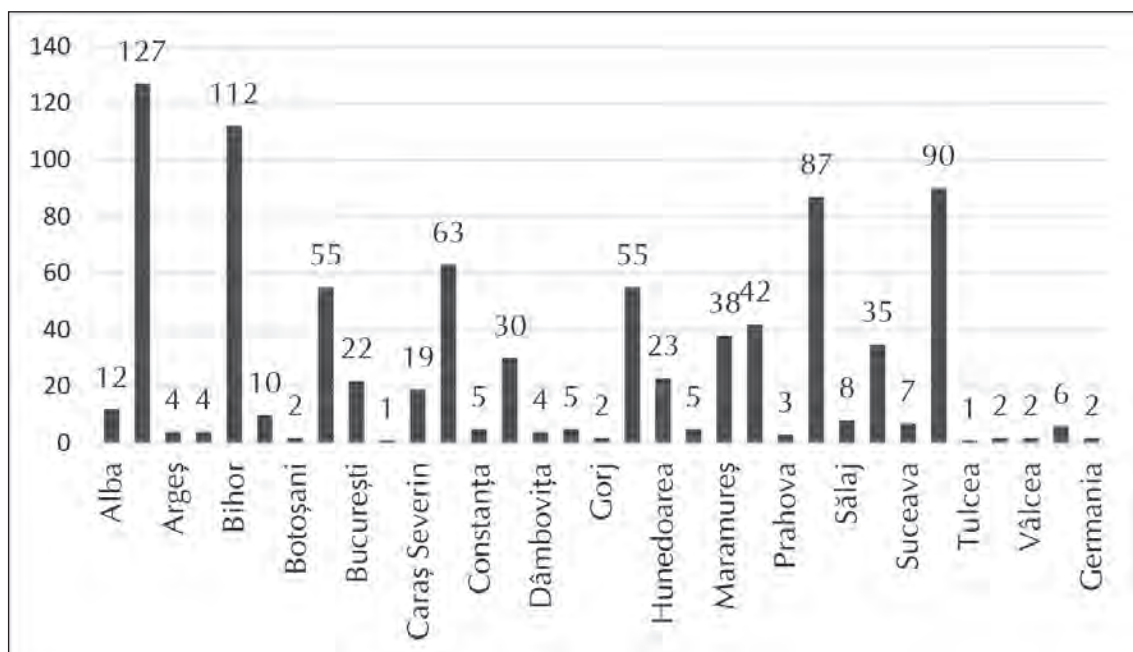
pe etnii, ne conduce la presupunerea că fenomenul implica în special cetățenii români de etnie maghiară sau germană. Numărul mare al populației maghiare implicate în fenomenul trecerii frauduloase se datora, ca și în cazul românilor, nivelului de trai scăzut. Un factor important îl reprezintă sentimentele de apartenență la spațiul maghiar, dar și faptul că mulți maghiari din Transilvania aveau rude sau cunoștințe în Ungaria, sprijin important pentru „refugiați”.

Grafic II. Distribuția pe etnii a cetățenilor români arestați

Problema refugiaților de etnie maghiară va fi propusă de partea maghiară ca un punct important de discuție la întâlnirea de la Arad, din 28 august 1988, dar Nicolae Ceaușescu va refuza să discute subiectul cu Grósz Károly, considerând că problema a fost creată artificial de Ungaria, iar prin urmare nu este de competența României s-o rezolve¹⁵.

În ceea ce privește etnicii germani, ei recurgeau la trecerea frauduloasă doar în cazul în care pe căi legale nu reușeau să părăsească România, sau reprezentanții Securității solicitau,

Grafic III. Distribuția fugarilor pe județe

¹⁵ Kaszás Veronika, „Diplomáciai megoldáskeresés az 1987–89 között Magyarországra érkező erdélyi menekültek helyzetének rendezésére” (Rezolvarea diplomatică a situației refugiaților transilvăneni ajunși în Ungaria între 1987-1989) în *Magyar Kisebbség*, anul XVI, 2011, nr. 61-62, pp. 114-115.

neoficial, sume ce nu puteau fi plătite de ei. Un astfel de caz este descris de Ottmar Funk „într-o seară au venit acasă doi inși de la Securitatea... și mi-au spus: «Domnule Funk, știm că ați primit formularele mici, dar dacă vreți să ieșiți ca turist vă costă 20.000 de mărci, iar dacă vreți să plecați definitiv vă costă 25.000 de mărci». Pentru mine erau niște sume astronomice”¹⁶.

Un alt aspect ce favoriza plecarea maghiarilor și germanilor era poziționarea în apropierea graniței. Din 883 de fugari, 781 aveau domiciliul în județele din Transilvania. Exprimat în procente, 88,4% proveneau din județele transilvănene. De asemenea, din 416 cetățeni, 47,1% au plecat din județele de graniță, Satu Mare, Bihor, Arad și Timiș. În 6 cazuri, rapoartele nu menționează domiciliul frontieristului, iar în 2 cazuri aveau domiciliul în Germania, dar erau cetățeni români.

Apropierea de graniță favoriza fenomenul din mai multe motive, cunoașterea zonei, cunoașterea grănicerilor, existența unor rude în țara vecină. În apropiere de graniță, în cazul unei legitimări de către patrula de soldați, un bucureștean sau ieșean trezea imediat suspiciuni, în timp ce un localnic era trecut cu vederea.

Criza economică din anii `80 se resimțea în special în mediul urban. Oamenii, chiar dacă dispuneau de resurse financiare, din cauza proastei aprovizionări a magazinelor nu puteau cumpăra alimentele necesare traiului zilnic. Din cauza situației din mediul urban, numărul fugarilor proveniți de la orașe era de 713 din 883, în timp ce din mediul rural proveneau 164 de persoane, iar 6 persoane nu au domiciliul menționat.

În ceea ce privește distribuția pe sexe a cetățenilor români care și-au asumat părăsirea României, chiar cu prețul vieții, pentru a trăi în libertate sau chiar pentru susținerea familiei, din total, 82,6%, adică 730, erau bărbați. Bărbații, considerați stâlpii familiei, și-au asumat plecarea într-o țară mai dezvoltată, forțați de realitățile socio-economice și de nivelul de trai de acasă. Plecau de cele mai multe ori din motive economice, cu scopul de a-și întreține familia prin bani trimiși acasă, ori prin aducerea familiei în Occident. Părăsirea familiei nu a fost o alegere ușoară, acest lucru fiind ilustrat într-un interviu acordat de un cetățean român, la începutul anului 1988: „...am sosit acum trei zile, dar mă întorc. Nu pot să îmi părăsesc familia. Am doi copii... deoarece sunt capul familiei, trebuie să fac tot ce depinde de mine ca soția și copiii mei să trăiască normal”¹⁷.

Pentru perioada analizată, documentele menționează 153 de femei emigrate. Un aspect important îl reprezintă faptul că frontieristele arestate făceau parte dintr-un grup în 78,4% din cazuri, doar în 30 de cazuri au trecut singure granița în mod fraudulos.

Cea mai activă grupă de vârstă care a părăsit România în anul 1987 o reprezintă grupa tinerilor adulți, începând cu 15-19 ani, până la 35-39 ani. Din această grupă extinsă fac parte 780 de cetățeni români, adică 88,3% din numărul total. De asemenea, dorim să remarcăm numărul mare de tineri, grupa de vârstă 15-19 ani. Nu mai puțin de 154 de cazuri din numărul total al celor care au fost arestați erau în pragul tranziției de la școală la piața muncii sau învățământul superior.

Tabel III. Grupele de vârstă ale cetățenilor români arestați în Ungaria pentru trecerea frauduloasă

0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-
5	8	10	154	174	205	157	90	38	25	13	4

Fenomenul trecerii frauduloase în rândul tinerilor a fost favorizat de șansele reduse privind continuarea studiilor în sistemul de învățământ superior românesc. Prin urmare, doreau să părăsească România grupele de vârstă cele mai active în piața muncii și în societate, care contribuiau la dezvoltarea României pe termen mediu și lung.

În tentativa lor de a părăsi țara, românii optau pentru a pleca în grup, deși automat creștea probabilitatea să fie prinși de grăniceri. Apartenența la un grup facilitează adaptarea în țara de destinație. Prin urmare, din cele 883 de persoane, 663 făcea parte dintr-un grup. Predomină grupurile de mici dimensiuni în perioada analizată, din cele 267 de grupuri,

¹⁶ Brîndușa Armanca, *op. cit.*, p. 123.

¹⁷ Dr. Kende Peter, *Erdélyből jöttek (Au venit din Transilvania)*, Ifjúsági lap- és könyvkiadó, Budapeșt, 1988, p. 103.

189 erau de două persoane, 47 de trei persoane, 19 erau alcătuite din patru persoane, 6 din cinci persoane, 4 din șase persoane, iar 2 din câte șapte persoane. Acest lucru se poate explica prin faptul că transfugii considerau că sunt mai greu de observat dacă din grup face parte un număr redus de persoane. De asemenea, în grupuri mici călătoreau și familiile, rudele și colegii de muncă.

În ceea ce privește profesia românilor arestați pentru trecerea ilegală a frontierei, predomină meseriile lucrative. Predomină profesia de lăcătuș, cu 107 persoane din 883. În total, documentele menționează nu mai puțin de 130 de profesii, începând cu administrator (5), casnic (16), croitor (22), dulgher (19), electrician (36), elevi (45), fără profesii (58), inginer (22), muncitor necalificat (41), muncitor calificat (17), mecanic auto (21), mecanic (42), strungar (33), șofer (33), tehnician (24), zidar (14) și zugrav (14). Numărul fugarilor cu studii superioare este redus, doar 35 de persoane cu studii superioare absolvite au fost arestați de grănicerii maghiari în anul 1987, după cum urmează: arhitect (3), biolog (1), chimist (1), consilier juridic (1), contabil (1), fizician (1), geolog (3), matematician (2), medic (1), programator (1), profesor (9), proiectant (6), psiholog (2), stomatolog (2) și topograf (1).

Rapoartele autorităților maghiare menționează două direcții privind fluxul migranților ilegali. Prima direcție se referă la intrarea în țară și sunt incluși toți cei care au fost prinși în momentul intrării ilegale în Ungaria, atât prin frontiera maghiaro-română, maghiaro-iugoslavă, cât și prin frontiera maghiaro-cehoslovacă. A doua direcție o reprezintă cei care au fost prinși la ieșirea din Ungaria, chiar dacă ieșirea s-a realizat prin Iugoslavia, Austria, Cehoslovacia sau cu avionul în Budapesta. Astfel, pe baza rapoartelor grănicerilor am identificat 343 de cazuri de intrare în Ungaria și 540 de cazuri de ieșire din Ungaria.

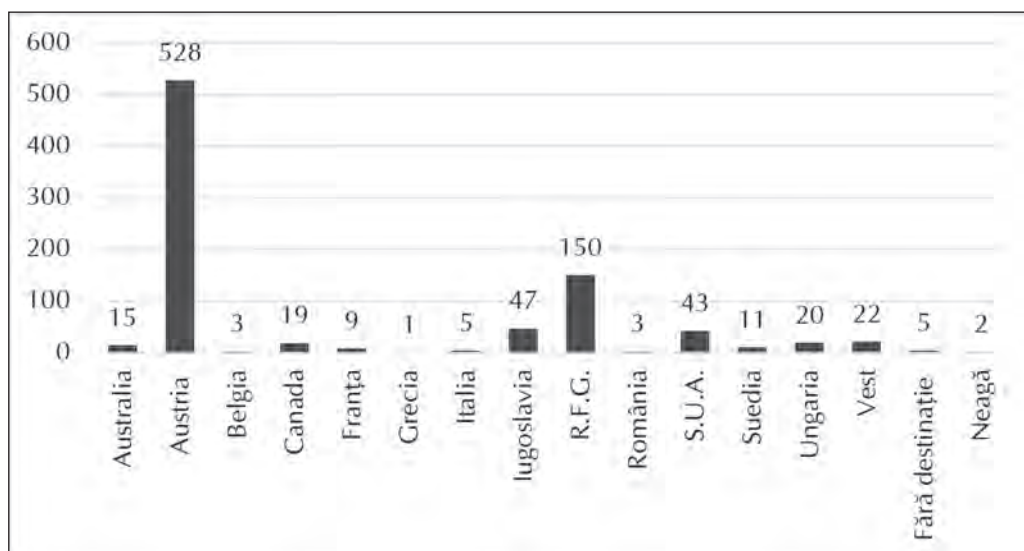
Cea mai răspândită formă de trecere ilegală o reprezenta tranzitul graniței peste fâșia verde. Din cele 883 de cazuri studiate, în 612 dintre acestea românii au încercat să treacă granița pe jos, peste fâșia verde. O altă metodă la care au recurs românii pentru părăsirea României se realiza cu ajutorul trenurilor internaționale care se deplasau spre Ungaria. 170 de cetățeni români au fost prinși de grănicerii maghiari în anul 1987. În acest caz, cele mai dese metode folosite erau ascunderea deasupra toaletei și coridorului, sub scaunele trenului sau amestecarea cu călătorii. În 39 de cazuri *frontieriștii* au fost prinși în vamă, încercând să se ascundă în mașini modificate sau să treacă frontiera cu pașapoarte false. Într-un raport privind activitatea pe frontiere în al doilea semestru al anului 1987 se menționează că cetățenii irakieni și români recurg cel mai des la această metodă pentru a intra sau ieși din Ungaria. Un astfel de caz s-a petrecut în 30 iulie 1987, când un cetățean român s-a prezentat la trecerea de frontieră de la Nădlac având asupra sa pașaportul fratelui său, cetățean vest-german. După confruntarea pozei din pașaport cu cetățeanul care s-a prezentat la vamă s-a constatat că „*diferențele sunt mari*”¹⁸.

Destinația finală pentru 816 fugari o reprezenta o țară occidentală, unde puteau găsi o societate deschisă, locuri de muncă bine plătite față de nivelul României anilor `80, plus libertatea mult visată. 59,8%, adică 528 fugari, au declarat autorităților maghiare că destinația finală era prima țară occidentală, Austria. Putem presupune că și Austria era doar o țară de tranzit, cum au fost Ungaria, Cehoslovacia sau Iugoslavia. O altă țară vizată de cetățenii români era Republica Federală Germană, nu mai puțin de 150 de români propunându-și să ajungă în R.F.G. De asemenea, documentele menționează și trei cetățeni români care nu au reușit să se integreze într-o țară occidentală și au dorit să se întoarcă acasă.

Printre destinațiile declarate de români se numără și țări precum Australia, Canada și Statele Unite ale Americii, țări mai puțin accesibile, dar care prin Înalțul Comisariat O.N.U. pentru Refugiați aveau o politică deschisă față de fugarii din blocul socialist.

Realitățile socio-economice din România au fost principalul motiv pentru care cetățenii români și-au părăsit țara. În anul 1987, din cei 883 de subiecți, doar în 195 de cazuri s-a menționat motivul trecerii ilegale. Principalul motiv cu care românii și-au justificat fapta în fața autorităților maghiare a fost cel economic, în 153 de cazuri. Următorul motiv menționat, în 12 cazuri, a fost dorința de a se stabili în Ungaria, urmat de

¹⁸ Magyar Nemzeti Levéltár, *Határőrség Országos Parancsnoksága*, XIX-B-10, 1988, f. 19.

Grafic III. Distribuția cetățenilor români arestați pe teritoriul Ungariei pentru trecerea ilegală a frontierei după destinația finală declarată

vizionarea Hungaria Grand Prix, etapa de Formula 1 organizată la Budapesta în 9 august 1987, în 8 cazuri. De asemenea, și-au motivat fapta și prin spiritul de aventură (3), motive familiale (6), religioase (2), juridice (1), vizitare de rude (6), două persoane au negat trecerea frauduloasă, iar alte 2 persoane au refuzat să menționeze motivul trecerii ilegale.

Conform acordurilor bilaterale între România și Ungaria, fugarii trebuiau predați în cel mult 48 de ore de la prindere. În urma analizei noastre, din cele 883 de cazuri, 456 fugari, 51,6%, au fost predați în mod cert autorităților române. Din cei 456, 37 au fost predați pe loc autorităților române, cu ocazia verificărilor comune a trenurilor internaționale care intrau în Ungaria. Începând cu anul 1986, cei prinși la ieșirea din Ungaria nu mai erau predați de autoritățile maghiare direct autorităților române, ci primeau un termen de 48 de ore să părăsească Ungaria la o trecere de frontieră stabilită. Un astfel de episod îi implică pe Cz. T. și N. Cs. din Carei, care folosindu-se de traficul mare cu ocazia cursei de Formula 1 au vrut să părăsească în 9 august 1987 Ungaria pe la Mosonmagyaróvár, după ce au intrat cu documente valabile în 6 august 1987 pe la Nyirabrány. Ulterior ei au fost predați Inspectoratului Județean de Poliție din Győr-Sopron¹⁹. În 10 august au fost eliberați, cu obligația părăsirii Ungariei pe la Nyirabrány. Acest lucru nu s-a întâmplat, deoarece în ziua respectivă au fost prinși la Rösztke, încercând să forțeze trecerea graniței și să ajungă în Austria, prin ruta iugoslavă. În cele din urmă, după ce au fost prinși la ora 15.20, Cz. T. a părăsit Ungaria la ora 23.00, iar N. Cs. a fost spitalizat²⁰.

După ce au fost predați autorităților române, fugarii erau prima dată „condamnați” de către grăniceri. Alexandru Chiser, după ce a trecut cu succes granița a doua oară, descrie atitudinea grănicerilor români față de fugari: „Eu în România am avut mai întâi o tentativă de trecere a frontierei. Am fost condamnat la un an, din care am făcut patru luni, la Timișoara, la închisoarea Popa Șapcă... Ne-au prins grănicerii, ne-au arestat și ne-au dus la pichetul de grăniceri. Normal că s-au purtat rău cu noi, ne-au bătut, ne-au maltrat, am luat bătaie, pot să spun și cu coada de la târnăcop”²¹.

Migrația ilegală în anii '80 se realizează pe două rute principale: ruta iugoslavă și ruta maghiară. Pe cetățenii prinși de autoritățile române, sau predați de autoritățile maghiare ori iugoslave, îi așteptau ani grei de închisoare, după ce anterior grănicerii le aplicau bătăi cu bastoane sau patul armii. Brutalitatea grănicerilor a marcat mii de români pentru întreaga viață. Pentru această activitate, grănicerii români au fost răsplătiți cu permisiile și premii speciale. Această atitudine a grănicerilor se poate explica prin prisma manipulărilor realizate de cadrele superioare, fugarii fiind considerați „dușmanii poporului”, trecerea

¹⁹ Idem, XIX-B-10, 1987, 01/155/1987, f. 13.

²⁰ *Ibidem*, XIX-B-10, 1987, 01/156/1987, f. 6.

²¹ Brîndușa Armanca, *op. cit.*, p. 115.

frauduloasă fiind catalogată drept infracțiune „împotriva siguranței statului”. Dar și prin teama pentru propria viață.

Destinația finală o reprezenta o țară occidentală, dar printre destinații regăsim și S.U.A., Canada sau Australia. Românii au căutat în aceste țări tot ce nu puteau să primească acasă: libertate, un nivel de trai mai ridicat, continuarea studiilor sau libera circulație. Fenomenul se dezvoltă în toată perioada comunistă, dar la sfârșitul anilor `80, coroborat cu situația socio-economică internă, a devenit un adevărat „exod” ce nu mai putea fi controlat nici măcar de un stat comunist ultracentralizat cu un aparat represiv vigilant, cum era Securitatea. În ultima decadă a comunismului, numărul de migranți, solicitanți de azil și migranți ilegal este în continuă creștere.